

ROSMARIE WALDROP I LES TEORIES DE LA TRADUCCIÓ

Nikolai Duffy

Universitat Metropolitana de Manchester

n.duffy@mmu.ac.uk

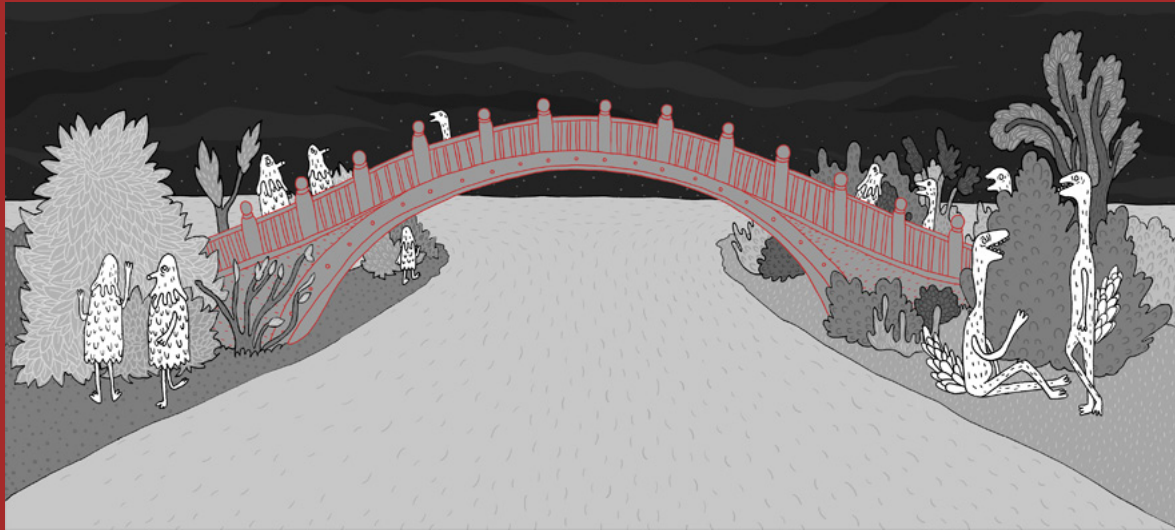
Cita recomanada || DUFFY, Nikolai (2012): "Rosmarie waldrop i les teories de la traducció" [article en línia], 452°F. *Revista electrònica de teoria de la literatura i literatura comparada*, 7, 24-39, [Data de consulta: dd/mm/aa], < http://www.452f.com/pdf/numero07/07_452f-mono-nikolai-duffy-ca.pdf>

Il·lustració || Gabriella d'Alessandro

Traducció || Dànae Martín Hernández

Article || Rebut: 19/12/2011 | Apte Comitè Científic: 30/04/2012 | Publicat: 07/2012

Llicència || Llicència Reconeixement-No comercial-Sense obres derivades 3.0 de Creative Commons.

Resum || Des dels anys 1960, la poeta nord-americana nascuda a Alemanya, Rosmarie Waldrop, ha traduït més de 40 obres diferents, majoritàriament del francès i l'alemany, incloent 14 volums del jueu Edmond Jabès, escriptor en llengua francesa (Jabès va ser expulsat d'Egipte l'any 1956 durant la Crisi de Suez). L'any 2003, Waldrop va ser anomenada Chevalier des Arts et des Lettres pel Govern francès, i el 2008, va rebre el PEN Award for Poetry in Translation (premi PEN a la traducció de poesia), per la seva traducció del llibre *Lingos I-IX*, d'Ulf Stolterfoht. A més de les seves traduccions, però, Waldrop també ha escrit importants assajos que mostren les diverses teories de la traducció i la seva aplicació pràctica. Moltes d'aquestes reflexions aborden qüestions com ara la relació entre la traducció i l'escriptura, la reflexió sobre com les teories de l'escriptura podrien suggerir les pautes del desenvolupament d'una pràctica poètica determinada. Aquest assaig ofereix una visió general de les principals idees de Waldrop sobre la traducció i les contextualitza en relació amb algunes de les grans teories de la traducció literària. Al final de l'assaig, suggereix que aquestes idees estan desenvolupades en una relació específica amb les traduccions de Waldrop de les obres de Edmond Jabès i el concepte de la pràctica de la escriptura.

Paraules clau || Rosmarie Waldrop | Traducció | Diferències | Estranyesa | Pràctica poètica.

Summary || Since the 1960s, the German-born US-American poet, Rosmarie Waldrop, has translated over 40 different works, largely from French and German, including 14 volumes by the Jewish French-language writer, Edmond Jabès (Jabès was expelled from Egypt in 1956 during the Suez Crisis). In 2003, Waldrop was made a Chevalier des Arts et des Lettres by the French Government, and in 2008 she received the PEN Award for Poetry in Translation in 2008, for her translation of Ulf Stolterfoht's book, *Lingos I-IX*. As well as practising translation, however, Waldrop has also written several significant essays which reflect on different theories of translation and their implications for practice. Much of these considerations are taken up with the question of the relation between translation and writing, of thinking the ways in which theories of writing might suggest the lines for developing a specific form of poetic practice. This essay provides an overview of Waldrop's central thoughts on translation and contextualises these in relation to some of the major theories of literary translation. In the latter part of the essay, these ideas are developed in specific relation to Waldrop's translations of the work of Edmond Jabès and to the notion of writing practice it suggests.

Keywords || Rosmarie Waldrop | Translation | Difference | Strangeness | Poetic practice.

Translation it is that openeth the window, to let in the light; that breaketh the shell, that we may eat the kernell; that putteth aside the curtain, that we may look into the most holy place; that removeth the cover of the well, that we may come by the water.

“Preface to the Reader,” King James Translators

La poeta nord-americana contemporània d’origen alemany Rosmarie Waldrop comença la secció “Translation” del seu volum de recopilació d’assajos, *Dissonance*, amb un epígraf extret d’un poema d’Anne Carson, que diu així: “the space between two languages is a space like no other” (Waldrop, 2005: 135). La traducció de més de 40 obres del francès i l’alemany és aquest “no other”, el qual és particularment rellevant per a la comprensió de la teoria de Waldrop i de la pràctica de la traducció. És a dir, per a Waldrop, la traducció no n’és equivalent. Tal com ella va dir en una entrevista, “what matters”, escriu Waldrop, “is not things but what happens between them. Or if you take the linguistic model, it is not the phoneme but the connection of phonemes that makes language, the differences in the sequence [...] The gaps keep the questions in relation” (Retallack: 349).

“Between” també s’ha convertit en el títol d’un dels primers poemes de Waldrop escrit en anglès i, potser, aquesta paraula, més que cap altra, és la que millor caracteritza l’enfocament distintiu i fortament influent a la pràctica poètica i a la traducció des de fa més de quatre dècades de Waldrop. La seva escriptura és una escriptura d’intermediaris, d’encreuaments, de diferències i de relacions.

“I enter at a skewed angle,” escriu Waldrop a l’assaig, *The Ground is the Only Figure*, “through the fissures, the slight difference” (Waldrop, 2005: 223). Com comenta l’orador sobre el primer poema, “I’m not quite at home / on either side of the Atlantic” perquè “to change your country / doesn’t make you / grow”:

it doesn’t make you change so much
you can’t remember
I remember
things are much the same
so much the same the
differences are barbed (Waldrop, 1972: 16).

Des l’inici, Waldrop ha procurat advertir sobre la seva posició contrària a la fusió d’escrits amb la bibliografia, fins i tot, va arribar a comentar una vegada “it is not just a matter of my personal situation between countries and cultures. Our reality is no longer substances, but systems of relations” (Waldrop, 2005: 265). Però, és evident que no és fàcil mantenir la vida i la feina allunyades permanentment entre si. La relació correcta és un intercanvi d’experiències, un contorn subtil i permanentment canviant, entreteixit ell mateix entre la vida i l’escriptura, i viceversa. Això mateix s’aplica al món de la traducció.

Com diu un altre dels primers poemes de Waldrop, “For Harriet”:

you can't pick out
a thing all by itself
each weaves together
with the next
inside and outside (Waldrop, 1972: 43).

En un registre diferent, així com cap autor no està sol, tampoc cap text pot existir independentment de les diferents vides dels seus autors. Així és que, per a Waldrop, la traducció està girada en dos direccions alhora. Aquestes direccions són, sens dubte, principalment geogràfiques, el resultat de la seva reubicació a finals dels anys 50 des d'Alemanya a Amèrica. Tal com diu Waldrop, “as an immigrant to the United States, I came to a point where I could not go on writing poems in German while “living” in English. Translating (from English to German, at that time) was the natural substitute” (Waldrop, 2005: 137). Tanmateix, com afegirà Waldrop, escriure en la seva llengua adoptada “came before translating into it, so that even my particular state as a person between languages cannot altogether account for any persistence in this seemingly unrewarding, nearly impossible activity” (Waldrop, 2005: 137).

Desenvolupant aquestes nocions, amb especial referència a la pràctica de la traducció, Waldrop especifica com la traducció no té com a objectiu la simple transmissió de continguts, sinó que obre un esvoranc entre la paraula i el significat, una discòrdia, la qual, en encetar-se, crida l'atenció sobre una singularitat en el cor de la llengua, una inquietud que fa alguna cosa més que traduir únicament d'una llengua a una altra. Com assenyala Edwin Gentzler, “traduir” ve de la paraula llatina *translatus*, que vol dir “transferit”, i *translatus* és el participi passat de *transferre*, segons el qual:

the Latin *ferre* means “to carry” or “to transport” as in carrying a shield, and was often used to mean to bear or convey with the notion of motion (Homer), as in ships borne by the forces of wind. It also meant to endure, to suffer, as in to bear a mental burden, and survives in expressions such as “you’re not faring well” [...] translation refers to the sense of roads or ways that lead to a place, as in a door leading to a garden, or a road leading to a city, conveying a sense of stretching or extension toward (Gentzler, 2001: 166).

Al seu assaig de 1984, “The Joy of the Demiurge”, Waldrop es pregunta per les raons per participar tan plenament en aquesta activitat. “I have often asked myself why I go on translating,” comenta Waldrop, “instead of concentrating exclusively on writing my own poetry. The woes of the translator are all too well known: little thanks, poor pay, and plenty of abuse” (Waldrop, 2005: 137). A això s'ha d'afegir, continua Waldrop, la disconformitat de les editorials dels Estats Units a afegir traduccions suboficials a les seves llistes i

potser la gran persistència de la empresa Waldrop sembla encara més idiosincràtica. De vegades, escriu Waldrop, el procés i la disciplina de la traducció l'ha ajudat a reorientar la seva escriptura, quan s'havia deturat. De la mateixa manera, si més no en part, el seu interès per la traducció es deu a un interès a assumir el paper de mediador entre les llengües, encara que, com també afegeix Waldrop, si hi havia una gran motivació darrere de la seva feina com a traductora, als seus lectors els hauria estat més útil simplement "teaching them the language" (Waldrop, 2005: 137).

Com era d'esperar arran d'aquests comentaris, Waldrop ubica les raons del seu compromís actual amb el treball com a traductora en un altra banda, aquest altre món escorredís d'un altre lloc on, com es pot apreciar, sempre se les apanya per defugir tant la definició com l'apropiació, i on, amb això, comporta les encara inquietants, però no atípiques, reverberacions del desconegut. "As I read the original work," escriu Waldrop, "I admire it. I am overwhelmed. I would like to have written it. Clearly, I am envious – envious enough to make it mine at all cost, at the cost of destroying it. Work, I take pleasure in destroying the work exactly because it means making it mine. And I assuage what guilt I might feel by promising that I will make reparation, that I will labor to restore the destroyed beauty in my language – also, of course, by the knowledge that I do not actually touch the original within its own language" (Waldrop, 2005: 138). Tal com fan tots els lectors, el traductor llegeix a través de la seva pròpia experiència. Com diu Alberto Manguel, "beyond the literal sense and the literary meaning, the text we read acquires the projection of our own experience, the shadow, as it were, of who we are" (Manguel, 1996: 267).

Aquesta és una visió que s'ha generalitzat en tots els estudis de traducció. Per exemple, Christopher Middleton, publicat per Burning Deck el 1970, es fa ressò d'aquesta noció de la importància del compromís entre el traductor i l'obra, en comentar en una entrevista com "it is necessary to know as much as you can about the whole work of the author. Not necessarily about his life and epoch, but to be receptive to the stratagems of his mind, his kind of sentence, and the kind of syntactical behaviour his language shows" (Honig, 1976: 1592). Tanmateix, fins i tot en el context d'aquestes teories de la traducció, l'última declaració de Waldrop sorprèn en la seva concepció de la traducció com a text independent de l'obra original. Per a John Johnston, aquest punt de vista correspon a un sentit de la traducció com a un simulacre, en el qual, a diferència del model platònic que privilegia la similitud i la autoidentitat i interpreta el simulacre com a dolent per la seva diferència respecte a la Idea, el simulacre és el què simultàniament produeix i manté la diferència que descentra i divergeix, i com a tal, s'obre en altres ressonàncies. Més que que reproduir un text fidelment, Johnston exposa que les traduccions

“forge a new language in which both languages” estiguin presents com a dues sèries de paraules divergents, però ressonants. En una inversió de la relació entre “l’original” i la “imitació”, les traduccions es proposen com “l’origen” d’un nou conjunt de significats, de vegades, indistingibles de les in-significants intensitats verbals” (Johnston, 1992: 49). En aquest sentit, la traducció no altera tant l’obra original com alhora preserva el seu llenguatge i la transforma més enllà de la semblança. Per això afegeix Jonhston:

those translations which accomplish something different by maintaining the originary difference in and through translation, that deterritorialize the target language in such a way that it can’t be recoded and recuperated by appeal to established cultural and spiritual meanings, that thereby manifest something new in the language, are also simulacra, diverging from the original but also resonant with it, bringing to fulfilment or pushing along further what the original carried only as a precursor (Johnston, 1992: 54).

De fet, són les conseqüències d’aquest tipus d’arguments que sustenten la idea de Waldrop del que és la traducció, com el que ella denomina “irreducible strangeness”. Per a Waldrop, la traducció és un acte d’exploració de termes, o segons els termes de Waldrop, una “double exploration” perquè “the translator must not only explore the original, but also search the target language for an idiom, a language within language” (Waldrop, 2002: 7). Com Walter Benjamin escriu a l’assaig “The Task of Traductor”, la traducció ha de tenir com a objectiu “expand and deepen [...] language by means of the foreign language,” perquè soni “some strangeness in the proportion”, “a trace of the foreign in the translation” (Benjamin, 1968: 74). És a dir, per a Benjamin, una “transmission” o “carrying of one to another” de la traducció se centra en les nocions de contigüitat més que en la similitud. Cada traductor, suggereix Benjamin, “lives by the difference of languages; every translation is founded upon this difference” (Benjamin, 1968: 79). Per tant, no és tant que la traducció intenti semblar-se a l’obra a traduir, sinó més aviat, com assenyala Blanchot, que la traducció plantegi “a question of an identity on the basis of alterity: the same work in two languages, both because of their foreignness and by making visible, in their foreignness, what makes this work such that it will always be other” (Blanchot, 1997: 59-60). En unes altres paraules, l’obra traduïda mai és a casa¹.

Com a resultat d’aquesta alteritat, continua Benjamin, “translation must in large measure refrain from wanting to communicate something, from rendering the sense” (Benjamin, 1968: 81). Aquí Benjamin és fa ressò de les influents idees sobre la traducció establertes pel concepte romàntic alemany de Friedrich Schleiermacher de “foreignisation” i de portar al lector al text en llengua estrangera, és a dir, amb l’objectiu de “to give the reader, through the translation, the impression he would have received as a German reading

NOTES

1 | Per a més informació sobre “unhomeliness” de la traducció, vegeu Andrew Benjamin, ‘Translating Origins: Psychoanalysis and Philosophy,’ a Venuti (1992): 18-41.

the work in the original language” (Schleiermacher, 2004: 50). O com Wilhelm von Humboldt va expressar un any més tard a la introducció de la traducció de l'*Agamemnon* d'Esquil, l'any 1816, és important per donar a “the translation a certain tinge of foreignness” (Humboldt, 1997: 240). Mentre que un dels principals objectius crítics de Benjamin era concebre una pràctica de la traducció que no intenti sonar com si estigués escrita en la llengua d'acollida, la fonamental, hermenèutica i cada cop més influent idea de Benjamin de “translatability” o “pure language” marca el punt en el que les concepcions de traducció de Benjamin i Waldrop difereixen més significativament. És a dir, per a Benjamin, la traducció apunta cap a un tipus d'il·luminació i d'alliberació, que actualment està oblidat però que precedeix l'intent de construir la torre de Babel quan, segons el llibre del Gènesi, la terra tenia una única llengua i un únic llenguatge, el qual els cabalistes pensaven que era la llengua del paradís. “Seen thus,” escriu George Steiner, “translation is a teleological imperative, a stubborn searching out of all the apertures, translucencies, sluice-gates through which the divided streams of human speech pursue their destined return to a single sea” (Steiner, 1975: 244).

Tanmateix, és una forma d'il·luminació i d'alliberació que també es manté fidel a l'excurs de Sant Pau en el pneuma a I Corintis 14 que crea una instància d'una diferenciació irresoluble entre la lletra i l'esperit i que prohibeix la traducció de “spirit”, “authentic speech” i que considera les paraules de Crist fora de l'abast del discurs humà, inefable, que Sant Pau anomena, en un interessant eco de l'anterior sensació d'estrangerització, “arcana verba”, una llengua de llengües, inassimilable, sempre no-equivalent, estrangera, del contrari, aquells noïmens que, en paraules de Kant, “mark the limits of our sensible knowledge” i que “leave open a space which we can fill neither through possible experience nor through pure understanding” (Kant, 1929: A289/B343). Sant Pau elucida a II Corintis 12:4 que la traducció seria una blasfèmia, si més no, la forma de traducció que simultàniament no s'esborra davant del traçat de l'estranger, la traducció d'allò intraduïble com a intraduïble. Com Christopher Middleton diu, “one of the simplest and most creative ways of considering the act of translation is to regard it as a minimal, perhaps vestigial, but still exemplary encounter with ‘the other’” (Honig, 1976: 1602). La traducció és exemplar, precisament perquè registra la diferència com a diferència, perquè no és del tot equivalent, perquè deixa un espai obert per al desacord i la desaparició, el diferir d'un mateix d'Heràclit, *hen diapheron heautoi, on diapherin* es basa en l'arrel *diaphero* que significa “to carry from one to the other, to carry across,” però que amb Heràclit també comporta el significat metafòric de “to toss about, to be disrupted” i que amb Derrida, a *Margins of Difference*, passa a denominar el “play of trances” o *diferència* (Derrida, 1980: 15; Liddell, 1925: 417). El text absent, continua Middleton, “is the one we are helped to conceive of by the existence

of the text before us” (Honig, 1976: 1602). O com diu l’actual poeta nord-americà Forrest Gander, “in a good translation, the original may be veiled, but it doesn’t disappear” (Gander, 2000: 88). Walter Benjamin: la bona traducció “not cover the original, does not black its light, but allows the pure language, as though reinforced by its own medium, to shine upon the original all the more fully” (Benjamin: 1968: 72).

La lectura de Waldrop de la concepció Benjamin de “pure language” (“llenguatge pur”) és més pragmàtica així com també més material. En altres paraules, per a Waldrop, “pure language” es basa en primer lloc en el supòsit d’una “central relationship between languages”, la possibilitat que es confirma pel fet que la traducció es considera absolutament possible (Waldrop, 2005: 139). La diferència crítica de Waldrop prové de la seva concepció que la traducció no progressa cap a un tipus d’abstracció sinó, al contrari, “toward another embodiment in a concrete, particular language” (Waldrop, 2005: 139). En aquest sentit, indica Waldrop, la tasca del traductor no és intentar traduir l’obra original com si estigués escrita en un altre idioma, sinó aproximar-se a les seves “figures’ of thought”, en la coneguda frase de Ciceró, “the movement of style” de Nietzsche, per donar un tipus de sentit de la seva forma, el seu ritme, la seva estructura tonal, la seva gramàtica i els seus contextos, i alhora posar l’accent tant en la manca d’equivalència com en la creació, si no nova, com a mínim, diferent (Cicero, 1960: 364). Tal com va escriure Ezra Pound en la introducció de les seves traduccions de Cavalcanti, “it is conceivable the poetry of a far-off time or place requires a translation not only of word and of spirit, but of “accompaniment” (Pound, 1983: 12). Waldrop diu que la concepció de la traducció com a acompanyant val també per a les obres contemporànies. “We must understand,” escriu Waldrop, “what Walter Benjamin has described as the intentionality of a work, the ways in which it relates to its language and culture” (Waldrop, 2002: 55).

Translation is approximation rather than duplication. A re-giving of form. I’ve sometimes described it as trying to get down to the genetic code of a work [...] And from that “genetic code,” you rebuild it in the other language, but having the instructions that a code would have (Foster, 1994: 149).

Les traduccions “are woven into a textual history that is always transforming terms, translating other terms” (Gentzler, 2001: 171).

Aquí, Waldrop es troba a prop de la refosa de Derrida de la concepció abstracta de Benjamin de “pure language” com la constant *diferència*², alhora desviant-se de la frase. Per consegüent, i d’una forma similar, sosté el seu sentit del llibre més que el poema individual o frase com la mesura primària de composició, Walrop escriu com “the unit of

NOTES

2 | Vegeu Derrida, J., ‘Des Tours de Babel’ a J.F. Graham (1985): 165-207.

translation is the whole work rather than the single sentence or line – let alone the single word” (Waldrop, 2005: 139). L’elecció de Waldrop del llenguatge posa en relleu la seva concepció de la traducció com a una cosa que, tot i estar relacionada amb l’obra original, també és especial, distintiva, diferent, però que està relacionada d’una altra manera, l’espai entremig. Per tant, encara que està d’acord amb la concepció de la traducció de Benjamin, en el millor dels casos, “does not cover the original, does not block its light” (Benjamin, 1968: 70). Waldrop especifica com, en lloc d’avançar cap a l’abstracció hegeliana del “pure language” de Benjamin, l’obra traduïda experimenta “something more like erosion. It is weathered by the passage of time” (Waldrop, 2005: 142). “A translation that can suggest the lost beauty of the original,” diu Waldrop, “is preferable to a smooth replica that pretends to be the original itself” (Waldrop, 2005: 143). Cap traducció és transparent; “even the most faithful of translations will bear the mark of the translator, of her time, of her cultural background,” i les esquerdes sobre les que el text descansa i de les que depèn, que la traducció, potser, no podria evitar, una caiguda colossal, encara que no directament visible, es podria sentir, i de vegades, fins i tot, més extremadament. Com diu Christopher Middleton, aquest punt de vista de la traducció li permet “to look over the edges of the conventions of your own language” (Honig, 1976: 1596). De fet, és precisament des de la perspectiva d’aquest efecte que Waldrop comenta els camins en què l’emplaçament de la traducció evoca “new ground somewhere between the two languages, stretching the border of the target language beyond where it was before” (Waldrop, 2005: 156). O, com diu Vicente Broqua, Waldrop escriu “between languages, in the slit, on the edge or in the “doorway” where one language becomes other.” Això és “in this infinitesimal site,” continua Broqua, que Waldrop representa un intercanvi de modismes molt particular (Broqua, 2007).

En altres llocs, Waldrop alinea el treball irreductiblement estrany de la traducció amb la concepció de Hans-Georg Gadamer de la “third dimension” d’una obra de literatura, aquesta zona on:

Nothing that is said has its truth simply in itself, but refers instead backward and forward to what is unsaid. Every assertion is motivated, that is, one can sensibly ask of everything that is said, “Why do you say that?” And only when what is not said is understood along with what is said is an assertion understandable.

Com diu Waldrop, “it takes words to make things visible” (Waldrop, 2005: 149). Aquí el silenci es converteix en un espai “for the utterance rather than an ultimate limit” i “a space”, escriu Waldrop, no importa si és transitiu, “can be explored, even this space of the unsaid” (Waldrop, 2005: 150-1). Dins dels contextos d’aquestes perspectives teòriques, i seguint una tradició de la pràctica de la traducció que es remunta

a Dryden i a Goethe, però que està potser més desenvolupada més significativament en la concepció de Roman Jakobson del procés de traducció que consisteix en la extralingüística, la interlingüística i la intersemiòtica³, la pràctica de Waldrop de la traducció passa per tres etapes. La primera etapa, escriu Waldrop, implica un intens període de lectura conjuntament amb un procés de redacció inicial i balder. Com diu Waldrop, durant aquest procés no és tant el que diu l'obra, sinó la comprensió i el compromís amb el seu propi procés creatiu, els seus procediments, mètodes i la idiosincràsia, formal o no. En la segona etapa, Waldrop no té en compte l'original complet, fa el que ella anomena "the mess of the first draft (which is not quite English, often makes no sense at all) as if it were a draft of my own" i tracta de fer una obra fora d'ella mateixa. Waldrop es refereix a aquesta etapa com "the stage of separation" (Waldrop, 2005: 159). En la tercera etapa, Waldrop retorna al text original i intenta "wrestle the English as close to the original language as possible" (Waldrop: 2005: 158). Sovint el treball principal d'aquesta etapa gira entorn de la sintaxi i el ritme, es tracta de deixar que la forma i el flux de la traducció s'apropin al text original, de deixar que l'obra traduïda existeixi en l'espai entremig, en l'espai de la forma oberta, que no obstant també té límits; o com formula Goethe, donant a conèixer que el text traduït no existeix "instead of the other but in its place" (Steiner, 1975: 258). Steiner, en el seu influent resum de la història de la traducció, *After Babel*, argumenta a favor de la vital importància expressiva d'aquest espai intermedi sense resoldre i escriu que:

Good translation [...] can be defined as that in which the dialectic of impenetrability and ingress, of intractable alienness and felt "at-homeness" remains unresolved, but expressive. Out of the tension of resistance and affinity, a tension directly proportional to the proximity of the two languages and historical communities, grows the elucidative strangeness of the great translation (Steiner, 1975: 413).

Com Waldrop diu, i igual que amb la seva forma poètica més general, "translation's ultimate task may be to bear witness to the essentially irreducible strangeness between languages – but its immediate task is exactly to explore this space," the shape of thinking a text makes (Waldrop, 2005: 159). En aquest sentit, argumenta Waldrop, la traducció és un procés de "dialogue and collaboration" (Waldrop, 2002: 63). De fet, és aquesta la raó per la qual Maurice Blanchot sosté que la traducció "is the sheer play of difference: it constantly makes allusion to difference, dissimulates difference, but by occasionally revealing and often accentuating it, translation becomes the very life of this difference" (Blanchot, 1997: 58). "Not resemblance," desenvolupa Blanchot, "but identity on the basis of otherness" (Blanchot, 1997: 58). Alberto Manguel ho diu amb els següents termes:

As we read a text in our own language, the text itself becomes a barrier.

NOTES

3 | Per a una breu descripció de les teories de Jakobson, vegeu Munday (2001): 37-8.

We can go into it as far as its words allow, embracing all their possible definitions; we can bring other texts to bear upon it and to reflect it, as in a hall of mirrors; we can construct another, critical text that will extend and illuminate the one we are reading; but we cannot escape the fact that its language is the limit of our universe. Translation proposes a sort of parallel universe, another space and time in which the text reveals other, extraordinary possible meanings. For these meanings, however, there are no words, since they exist in the intuitive no man's land between the language of the original and the language of the translator (Manguel, 1996: 276).

Quan el text a traduir és ja per si mateix difícil lingüísticament, s'accentuen els problemes teòrics i pràctics de la traducció. Forrest Gander pregunta, "how are we to deal with an original text that is itself syntactically innovative? If the literal-syntax translator translates a conventional word order (in the original language) into an unconventional order (in the target language), how can work that is unconventional in the first place be given its due?" (Gander, 2000: 118).

Donat el particular tipus d'obres d'avantguarda que generalment tradueix Waldrop, és una pregunta que preocupa inevitablement a gran part del treball pràctic de Waldrop com a traductora, però potser més especialment en les traduccions històriques d'Edmond Jabès, per a les quals ha estat contractada durant més de quatre dècades i que ha desenvolupat un dels papers més fonamentals en el desenvolupament de la pròpia poètica de Waldrop. Waldrop va trobar casualment per primera vegada l'obra de Jabès quan ella i Keith es van trobar per casualitat una còpia de la primera antologia poètica de Jabès, *Je bâtis ma demeure*, en una llibreria de Aix-en-Provence el 1957. De tornada a París el 1966, Waldrop va comprar una còpia del colossal volum publicat per primera vegada de Jabès *Le Livre des Questions*. Com ho descriu Waldrop, "it was an overwhelming experience for me to read this first volume. It was a coup de foudre" (Foster, 1994: 140). L'any 1969, Waldrop havia traduït prop de 50 pàgines del llibre *The Book of Questions*, però no havia tingut sort en la recerca d'un editor. Les 20 editorials que van rebutjar el manuscrit es van excusar dient que tot i que l'obra de Jabès era interessant, la publicació de les traduccions no era rendible (Waldrop. 2002: 5). Com a resultat, Waldrop va ajornar temporalment el projecte, i va decidir dedicar-se a la seva pròpia escriptura, si més no, durant un temps. No obstant això, Waldrop encara viatjava acompanyada d'una còpia de *Le Livre des Questions*, quan ella i Keith van passar l'any 1970-71 a París amb una beca d'investigació, i van agafar el text de Jabès com a "back-up project", en cas que el seu mateix treball trontollés. Al gener de 1970, el poeta nord-americà George Tysh va organitzar una sèrie de lectures de poesia a l'apartament de Waldrop, a les quals va assistir el poeta francès Claude Royet-Journoud i va trobar una còpia de *Le Livre des Questions* de Jabès

al prestatge. La tarda següent, Royet-Journoud va portar Jabès a conèixer Waldrop. Waldrop recorda que Jabès tenia una “slight” figura, “a deeply lined face, extraordinary blue eyes. Eyes that seem to be moving outward, toward me. Searching. A sense of gentleness, decorum and warmth. I give him what I have translated. A few days later he recognizes himself in the rhythm” (Waldrop, 2002: 5).

Aquesta amistat s’ha mantingut i ha aprofundit la seva trobada amb una escriptura summament individual i idiosincràtica. En realitat, la qüestió sobre la influència de Jabès en el desenvolupament i la forma de la poètica pròpia de Waldrop és complexa, sovint personal i intuïtiva, i va anar creixent progressivament durant el període d’estudi, atenció i amistat. Waldrop acredita Jabès com el que la va impulsar a pensar en el llibre com a la unitat poètica, com l’espai, la terra, el vaixell amb què treballar les capes, els increments i les separacions. De fet, com diu Waldrop, és la “specifically Jabès’s insistence on the book on the one hand (as the writer’s only place, as Mallarmé’s “spiritual instrument”) and fragmentation on the other, that focuses my own contradictory impulses toward flow and fragment” (Waldrop, 2002: 75). El que destaca realment del projecte de Jabès per a Waldrop és la forma en que Jabès fa transparent “the structure of language, of signification. He makes us aware of the imaginary line between signifier and signified by constantly crossing it. And the line between symbol and index. So that at the limits of signification language is made to show itself” (Waldrop, 2002: 87). O també:

Edmond Jabès writes a text over which he claims no authorial power, a text which he claims only to copy, make legible. This is a remarkable claim in itself [...] everything in his work – the shifting voices and perspectives, the breaks of mode, tautologies, allogical sequences and contradictory metaphors, the stress on uncertainty (the constant subjunctive) – all combine to subvert the authority we expect in a book. Authority of statement, of closure and linearity, the confidence in a narrative thread, continuity of temporal and causal sequence. And most of all, the authority of the author (Waldrop, 2002: 142-3).

Edmond Jabès ha comentat com “we always start out from a written text and come back to the text to be written, from the sea to the sea, from the page to the page” (Jabès, 1993: 40). “In the beginning is hermeneutics,” repeteix Jaques Derrida (Derrida, 2001, 81)⁴. A la pàgina que tenim davant sempre apareix un punt blanc, una ceguera, aquella experiència de que, segons el neurocientífic Antonio R. Damasio, una persona veu més del que és conscient. És la manera en què aquesta ceguera es llegeix el que importa.

La idea que tota escriptura és, d’una forma o una altra, un procés de reescriptura té una llarga història, que es remunta com a mínim tan lluny com al trencament de Moisès de les taules o la tradició cabalística de la ruptura dels navilis, on segons Luria, la llum de Déu

NOTES

4 | Per a més informació sobre Jabès, vegeu, entre d’altres: Caws (1988), Derrida (2001), Israel-Pelletier (2008), Mole (1997), and Motte (1990).

va demostrar que la càrrega era massa pels navilis i els navilis van ser desplaçats o destrossats. En tots dos casos, el món, l'avui i l'ara, està fora de lloc, integrat pels fragments d'aquesta llum, aquestes paraules trencades. Com assenyala Waldrop, d'acord amb el Zohar, "in every word shine multiple lights." Similar al que desenvolupa Susan Handelman: "Thus in Kabbalah, it is not only the tablets of the law that are broken. The universe itself has undergone a primordial shattering; God has withdrawn; the Vessels are broken; the divine sparks are lost in the material world. As Scholem reads it, Kabbalah is a great myth of exile" (Handelman, 1985: 21).

Aquí, la pràctica de la traducció, així com l'art de llegir bé, implica estar fora de lloc, insegur, vacil·lant, el que implica equivocacions. Ha de sortir, vagar, anar a mirar, per trobar-se donant voltes, més lluny, en un altre lloc. En fer-ho, cal que la lectura sigui contra-intuïtiva, que procedeixi entretalladament, amb preguntes i esborranys, sempre girant, rebotant contra el límit, del que no és gaire possible dir: visions cegues, peces. Així, com ho diu Waldrop, "the spark given off by the edges of the shards, the fragments, is stronger the more abrupt the cut, the more strongly it makes us feel the lack of transition, the more disparate the surrounding texts" (Waldrop, 2002: 21).

Els intents d'adherir-se tan estretament al francès Jabès, a l'efecte del seu joc lingüístic, les baixades, els jocs de paraules, el so, la sintaxi, l'intent de reproduir la seva sintaxi, el lèxic i la tipografia, el que implica, per intentar arribar a efectes comparables, retorçar l'anglès en estranyes formes noves. Waldrop vol, diu, per "escriure" Jabès en anglès, "write à l'écoute de Jabès, write listening to his French" (Waldrop, 2002: 27). La qüestió metodològica que aquí es disputa concerneix els criteris per determinar la base per a una comparació i aquest és un punt discutible. Com ha apuntat Philip Lewis, això és "the strong, forceful translation that values experimentation, tampers with usage, seeks to match the polyvalencies or pluralivocities or expressive stresses of the original by producing its own" (Lewis, 1992: 261).

"The translator's task is precisely to render the source text, the original author's interpretation of a given theme expressed in a number of variations, accessible to readers not familiar with these variations, by replacing the original author's variation with their equivalents in a different language, time, place, and tradition. Particular emphasis must be given to the fact that the translator has to replace all the variations contained in the source text by their equivalents" (Lefevere, 1975: 99). Quan el joc de paraules es perd durant el procés de traducció, Waldrop prefereix deixar la secció en francès, acompanyada d'una traducció més literal, però menys literària. Això és, escriu Waldrop, una solució "awkward", però la manera que millor il·lustra el mode i la manera del text original, és una solució que té l'avantatge addicional

de permetre la “difference, foreignness to come to the fore.” Això ens fa conscients, escriu Waldrop, “of the space between the languages where translation lives” i de què el camí d’una llengua a una altra no és recte ni simètric, sinó corbat, una llengua on la pròpia qüestió de la llengua està en joc (Waldrop, 2002: 71).

Bibliografia

- BENJAMIN, W. (1968): "The Task of the Translator," in *Illuminations: Essays and Reflections*, New York: Schocken Books, 69-82.
- BLANCHOT, M. (1997): *Friendship*, trans. Elizabeth Rottenberg, Stanford, CA: Stanford University Press.
- BROQUA, V.(2007): "Pressures of Never-at-home," *Jacket*, 32], <<http://jacketmagazine/32/p-broqua.shtml>>, [19/12/2011]
- CAWS, M. A. (1988): *Edmond Jabès*, Amsterdam: Rodopi.
- CICERO (1960): *De inventione, de optimo genere oratorum, topica*, trans. H.M. Hubbell, Cambridge, MA: Harvard University Press.
- DERRIDA, J. (1982): *Margins of Philosophy*, trans. Alan Bass, Chicago: The University of Chicago Press.
- DERRIDA, J. (1985): "Des Tours de Babel," in GRAHAM, J.F. (ed.), *Difference in Translation*, Ithaca, NY: Cornell University Press, 165-207.
- DERRIDA, J. (2001): "Edmond Jabès and the Question of the Book" in *Writing and Difference*, trans. Alan Bass, London: Routledge, 77-96.
- FOSTER, E. (1994): *Postmodern Poetry: The Talisman Interviews*, Hoboken, NJ: Talisman House.
- GANDER, F. (2000): *A Faithful Existence: Reading, Memory and Transcendence*, Berkeley, CA: Counterpoint.
- GENTZLER, E. (2001): *Contemporary Translation Theories*, Clevedon: Multilingual Matters, 2001.
- HANDELMAN, S. (1985): *The Sin of the Book*, ed. Eric Gould, Lincoln: University of Nebraska Press.
- HONIG, E. (1976): "A Conversation with Christopher Middleton," *MLN*, 91:6, 1588-1602.
- HUMBOLDT, W. (1997): "The More Faithful, The More Divergent," in Robinson, D. (ed.), *Western Translation Theory: From Herodotus to Nietzsche*, Manchester: St Jerome Publishing.
- ISRAEL-PELLETIER, A. (2008): "Edmond Jabès, Jacques Hassoun, and Melancholy: The Second Exodus in the Shadow of the Holocaust," *MLN*, 123:4, 797-818.
- JABES, E. (1993): *The Book of Margins*, trans. Rosmarie Waldrop, Chicago and London: The University of Chicago Press.
- JOHNSTON, J. (1992): "Translation as Simulacrum," in Venuti, L. (ed.), *Rethinking Translation: Discourse, Subjectivity, Ideology*, London: Routledge.
- KANT, I. (1929), *Critique of Pure Reason*, trans. Norman Kemp Smith, Basingstoke and New York: Palgrave.
- LAZER, H. (2003): "Meeting in the Book: A Review of *Lavish Absence: Recalling and Rereading Edmond Jabès* by Rosmarie Waldrop," *Jacket*, 23 <<http://jacketmagazine.com/23/lazer-waldr.html>>, [02/12/2011],
- LEFEVERE, A. (1975), *Translating Poetry: Seven Strategies and a Blueprint*, Assen/ Amsterdam, Van Gorcorum.
- LEWIS, P. (1992): "The Measure of Translation Effects," in Venuti, L. (ed.), *Rethinking Translation: Discourse, Subjectivity, Ideology*, London: Routledge.
- LIDDELL, H.G. and SCOTT, R. (1925): *A Greek-English Lexicon*, Oxford: Clarendon.
- MANGUEL, A. (1996): *A History of Reading*, London: HarperCollins.
- MOLE, G.D. (1997): *Levinas, Blanchot, Jabès: Figures of Estrangement*, Gainesville, FL: University Press of Florida.
- MOTTE, W.F. (1990): *Questioning Edmond Jabès*, Lincoln: University of Nebraska.

- MUNDAY, J. (2001): *Introducing Translation Studies: Theories and Applications*, London: Routledge.
- POUND, E. (1983), *Pound's Cavalcanti*, Princeton, NJ: Princeton University Press.
- RETALLACK, J. (1999): "A Conversation with Rosmarie Waldrop," *Contemporary Literature*, 40:3, 329-377.
- RIMMON-KENAN, S. (1983): *Narrative Fiction*, London: Methuen.
- SCHLEIERMACHER, F. (2004): "On the Different Methods of Translating," in Venuit, L. (ed.), *The Translation Studies Reader*, London: Routledge.
- STEINER, G. (1975): *After Babel: Aspects of Language and Translation*, London: Oxford University Press.
- WALDROP, R. (1972): *The Aggressive Ways of the Casual Stranger*, New York: Random House.
- WALDROP, R. (2002): *Lavish Absence: Recalling and Rereading Edmond Jabès*, Middletown, CT: Wesleyan University Press.
- WALDROP, R. (2005): *Dissonance (if you are interested)*, Tuscaloosa, AL: The University of Alabama Press.